ПИСАНКИ

Роман Мокан з верхів, голова читальні у Рогізні, виходив у живний четвер із судової зали розправ дуже приголомшений і розболений.

Найдужче топили його шандарі, а за шандарями злісний, а за злісним війт, а за війтом таки його свідки.

— То ці дороги тановлять мене у бульбону, а мого адвоката занімило!

Свідки обступили і потішають його, що рік не вік, перейде йому в криміналі скоріше, ніж на войні, а жінкою і дітьми не має журитися, бо люди будуть їм помагати.

Ця розрада тільки ще більше лютила Мокана.

"Аби-сте по тій правді здорові були, по якій говорите,— думав він собі.— Ой, люди поможут! Таке поможут, як ці свідки помогли. Питає суд: "Чи чув ти, бадіку, як Мокан говорив на вашім вічу проти панів та й проти паничів?" А такий баран каже один за другим: "Не чув". Питає адвокат: "А може, ти, бадіку, чув все, що Мокан говорив, і, може, чув-єс, що він не говорив нічого лихого на панів і паничів?" ч А свідок знов свеї: "Не чув!" А шандарі все чули! А я цих глухманів три дні з гір до міста звозив і три дні годую тут, гей волів! А він мені тепер каже, що люди моїй ґаздині та й моїм дітям поможут. Не питают мого криміналу, але заговорюют мене, аби ж їх вів до Муська на горівку та на буженицю. Кров пили би собі із-за нігтів оці облесники ненаїсні!"

Високий, гей бузьок, свідок з бесагами на плечах спльовує з-під чорних вусів і шепче йому до вуха:

— Романку, братчіку, ми в жмені тепер, їх право, а наш кримінар!

Сухотварий, маленький свідок засвітив з-під великої баранячої шапки зеленими очима і, накривши долонею уста від сторони патролюючих жовнірів, кляв зичливо:

— Най таке право шляк трафит, що христінинові дихати не дає!..

Лицатий і кушкатий свідок штовхає Романа збоку і без-печить:

— Спаде і на них смучя година.

Кругленький, як булочка, свідок поправляє собі шовкову ширинку на кругленькій шиї, а другою рукою обіймає Романів стан і дивується:

— А я, хло заложився з Митром Попенюковим, шо ти виштрикнеш, та й шо з того, програв заліжку!

А тоті свідки, що йшли подалеки, вгадували, що Мокана зженуть вороги із світа у криміналі, аби більше не вступався за селом. З-поміж цих свідків оброслий чорнолиций Оласій наближується також до Мокана і хвалить його:

— Панцкий маєш розум, що-с упросився на місяць весну звеснувати, а відтак вже панцка воля!

Ще дальше позаду йшли свідки боязливі, котрі зострахи перед злісним свідчили на два боки і потакували так прокураторові, як також оборонцеві, а приперті до чола, толку-валися, що стояли оподалік і добре не чули, що Мокан говорив, але божилися, що він не мовчав. Вони й тепер глипають то навперед себе на Мокана, то обзираються за жандармами, наче хотіли б впевнитись, хто їх заведе до шинку на полуденок.

А Мокан кається гірко думками:

"Коби я трту катушю ше пересидів, то абих видів,, шо хлопа ріжут, як вепря, то не обізвуся, бігме, ні, ше буду кричати: келюхи з него сотайте, посічіт 'го на дрібні кусні, бо правду каже злісний, шо хлоп добрий лиш печений і солений!.. Таким цапам треба України? Смоли їм у горло, ше й обухом у голову! Ти сироти за него жінку та й діти, а він з тебе кров хоче пити. То нарід? То гаде сорокате!"

Ті Романові кудлаті думки поплескав разом з головою його сивенький довгоносий адвокат, що подогонив його, протиснувся проміж свідків і вмовляв в нього, що має велике щастя, що дістав тільки рік криміналу, бо за таку провину параграф пише найменше п'ять літ тюрми.

Коли Роман на се нічого не відповідав, адвокат був певний, що він вірить тому свому щастю і,— кладучи йому руку під паху, допоминався:

— Треба буде мені ще соточку доплатити, бо самі видите, що я собі коло вас три дні збавив, а кара маленька!

Свідки посміхнулися з маленької кари, а адвокат відповів усмішкою і подався убік.

Моканові гадки що раз, то більше студеніли і корчилися під хмарою чорного жалю.

Виглядав, як підпилений ясінь.

Його подовгаста твар викривилася під надстриженим вусом, а сині очі потали вдолину, гейби не хотіли дивитися на тоті сірі мури, на тоту узброену варту, на тих облесних і ненаситних свідків.

Вийшов з брами і оглянувся, як пострілена птаха оглядається в сторону свого вбивця.

Такий великий, камінний цес мур, що очі його не завтя-кають обіздріти. Сам камінь і глина, самі роззявлені гаврі, саме руде залізо. Сонце тут не нашпарить, не дотиснеться, хіба зеленим мохом крадьки підкрадеться. Студінь відти норами позіває.

Щось Мокан забагато у цей мур дивиться, щось він очима шукає. Щось він собі думає, щось собі нагадує.

Свідки глипнули у тото місце, куди він вдивлюється, а там на мурі тремтять маленькі оченята, як два метелики синьо-крилі.

А личко, як біла платника, на мурі від вітру хитається, а дрібні пальчики кошелик тримають і червоніють.

Тоті жалісні оченята глянули на Мокана і на бадіків-свідків і чогось зраділи.

— Ти чия, небого?

— Івана Паладюкового.

— Того, що у ліщинах сидів над Прутцем?

— Того самого.

— Того, що його вояки убили?

— Того самого.

— Шо його звали радикалом та й йому хату спалили?

— Того самого.

— А ти шо тут у такім місті робиш?

— Я тут у панів служу та й прийшла неню відознати.

— То неня тут у припоні?

— Вже рік у катуші, вуєчки файні та пишні!

— Та за що, хло', єї кату ют?

— За це саме, за що дєдю убили.

— Варе?

— Кажут, що, адіт, за тоту Україну.

— Ото їх у горлі давит!

На Мокановій тварі запалився черлений вогник.

— Ба шо ти, душко, принесла своїй нені?

— Аді: писаночки красні.

Дівчина відкрила кошелик, а зсередини, як зірочки, усміхнулися до бадіків писаночки писані, такі, гей живі очі...

— їй-га, то ти, казати, таки увесь Великдень нені справила?

— Буде й нені, буде й багнетникам простибі за тото, що передадут нені.

— Та й така мала удаєш писати?

— Я і вам по кошеликові повиписую, вуєчки добрі та пишні, лиш аби-сте хоть сегодні увечір, хоть завтра запалили у ліщинах над Прутцем вогонь за дєдеву душу.

Бадіки прирікали, що з радної душі запалять вогонь за її дєдю зараз, як лиш додому прийдуть, аби усі гори знали, що Паладюкова пам'ять сяє.

Дівчина цілувала бадікам руки і божилася, що їх нагилив її біг. А ще не доступила до Мокана, як він уже гладив її біляву головку і весь палав із радості:

— Рости велика, зозулько маленька!

— Рости велика,— повторили бадіки-свідки і забували за полуденок.

— Аби-сте тривали, вуєчки срібні!

Так, наче б дивився Мокан, як його темні гадки сідали воронам на крила і утікали від нього та й пропадали десь межи мурами та коминами, а на їх місці мерехтіли усміхнені писаночки із кошелика доньки Паладюкової і на кримінальному мурі зоряними пальчиками виписували Паладюкову Україну...

— Адіт, таке воно мале та невидне, а стариню завсти-дала!

— Аби тебе, писарочько, ручьки не зболіли!..